

———— Jorma Ahola ————

OPPIMISEN ILO

Kansallinen elinikäisen oppimisen strategia

Valtioneuvoston asettama elinikäisen oppimisen komitea luovutti mietintönsä *Oppimisen ilo: kansallinen elinikäisen oppimisen strategia* opetusministeri Olli-Pekka Heinoselle 1.10.1997. Kuvaan tässä artikkelissa komitean asettamisen ja kokoonpanon taustaa, komitean työn kulkua sekä komitean mietinnön perusajatuksia ja keskeisiä esityksiä.

Elinikäinen oppiminen käsitteenä ilmaantui epäpoliittisiin kannatoihin keväällä 1995. Hallitusohjelmaan kirjattiin seuraava maininta:

“Yksilön, yhteiskunnan ja elinkeinoelämän kyky vastata muutokseen, kansainvälistymiseen ja tiedon merkityksen korostumiseen riippuu perussivistyksestä, erityisosaamisesta ja luovuudesta. Elinikäisen oppimisen periaate on muutettava käytännön toteutustavoiksi yhteistyössä työmarkkinoiden kanssa. Tavoitteena on koko väestön koulutustason kohottaminen.”

Koulutuksen ja tutkimuksen vuoteen 2000 ulottuvassa kehittämissuunnitelmassa, jonka valtioneuvosto hyväksyi joulukuussa 1995, määrittelyä täsmennettiin seuraavasti:

“Koulutusta kehitetään elinikäisen oppimisen periaatteen mukaan. Ihmisen elinympä-

ristössä - myös muodollisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella - yhä useammat työelämän ja yhteiskunnan tehtävät sisältävät oppimisen ja opettamisen elementtejä. Elinikäisen koulutuksen periaatteen pohjalta koulutus nähdään kokonaisuutena, joka laajenee oppilaitoskeskeisestä tarkastelusta kaikkiin oppimismuotoihin ja ympäristöihin ja kaikkiin ikäkausiiin. Tarkastelussa korostuvat sekä koulutuksen keskeinen osuus työelämän ja tuotantorakenteen uudistamisessa että koulutuksen korvaamaton itseisarvo inhimillisessä kasvussa ja elämän rikastuttamisessa.”

Näiden kannanottojen taustalla on OECD:ssä 1990-luvun alkupuoliskolla virinnyt uudelleenlaisen koulutuspolitiikan kehittäminen. Yhdentyvän maailmantalouden, tieto- ja viestintäteknikan kehityksen, väestön keski-ikä kohoamisen ja korkeana pysyvän työttömyyden nähtiin johtavan tilanteeseen, jossa laajamittaisesta ja jatkuvasta uusien asioiden oppimisesta tulee yksi keskeisistä keinoista, joilla jatkuvaan muutokseen voidaan varautua ja sopeutua ja syrjäytymiskehitystä vastustaa. Valtiontalouksien tasapainottamisongelmien ja ihmisten ajankäytömahdollisuuksien rajoitusten vuoksi nähtiin välttämättömäksi, että oppimismahdollisuuksia

lisättäisiin ihmisten kaikissa elämänympäristöissä; oppilaitosten lisäksi myös työelämässä, kansalaistoiminnassa, harrastuksissa ja kodeissa. Tämän uuden koulutuspolitiikan sisältö kiteytettiin tammikuussa 1996 pidetyn OECD:n opetusministerikokouksen asiakirjaan *Lifelong Learning for All*. Sen keskeinen sanoma voidaan tiivistää neljään teesiin: oppimismahdollisuuksia (1) lisää, (2) kaikkina ikäkausina, (3) kaikissa elämänympäristöissä ja (4) monipuolistuvin rahoituslähtein.

Elinikäisen oppimisen komitea asetettiin maaliskuussa 1996. Sen tehtävänä oli laatia kansallinen elinikäisen oppimisen strategia. Komiteaan pyrittiin kokoamaan monenlaisista elämänympäristöistä tulevia henkilöitä, ei vain koulutuksen erityisasiantuntijoita. Komitean puheenjohtajaksi kutsuttiin SOL Palvelut Oy:n hallituksen puheenjohtaja, kasvatustieteen tohtori Liisa Joronen. Jäseniksi kutsuttiin Vantaan kaupunginjohtaja, myöhemmin Itä-Suomen läänin maaherra Pirjo Ala-Kapee, opetusministeriön kansliapäällikkö Vilho Hirvi, työministeriön neuvotteleva virkamies Vuokko Korpinen, kansanedustaja Markku Markkula, Tampereen yliopiston professori Reijo Raivola, Yleisradio Oy:n johtaja Ann Sandelin, Palkansaajien tutkimuslaitoksen tutkimusjohtaja Tuire Santamäki-Vuori, Opetusalan ammattijärjestön johtaja Liisa Souru sekä kansanedustaja Kari Uotila. Jäsenet kutsuttiin henkilöinä, ei taustayhteisöjensä edustajina. Työmarkkinajärjestöt halusivat kuitenkin myös sanoa sanansa ja valtioneuvostossa komitean toimeksiantoon liitettiin maininta, jonka mukaan komitean tuli käsitellä työelämää koskevia asioita valmistavasti jaostossa, jossa on mukana työmarkkinaosapuolten edustus.

Komitealla oli työnsä alussa huomattavia vaikeuksia saada otetta ilmiöstä, jota sen piti käsitellä. Elinikäiselle oppimisellehan ei ole muodostunut vakiintunutta merkityssisältöä, josta olisi voitu lähteä liikkeelle. Komitea päätyi lopulta määrittelemään elinikäisen oppimisen periaatteeksi, jota noudattamalla päästään kohti tavoitetilaa eli sitä, että yhteiskunnassa omakseen laajasti ja jatkuvasti uusia asioita. Peri-

aatteen nähtiin toimivan kolmella tasolla: ohjaamalla ihmisten oppimistilaa, yhteisöjen (erityisesti työyhteisöjen ja kansalaisjärjestöjen) toimintaa ja oppimisen edistämispolitiikkaa. Ihmisten oppimistilaa muuttamisen tavoitteena komitea piti sitä, että ihmiset kykenevät hankkimaan ne tiedot, taidot ja kyvyt ja sen ymmärryksen, jota he tarvitsevat elämänsä aikana eri toimintaympäristöissään. Yhteisöjen toiminnan tavoitteeksi komitea asetti, että yhteisöt organisoivat tietoisesti toimintansa oppimista edistäväksi siten, että yhteisöt kehittyvät ja niiden jäsenet oppivat uusia asioita osana toimintaansa yhteisössä. Oppimisen edistämispolitiikan tavoite on komitean mukaan se, että säädokset, julkinen rahoitus, julkisen vallan muu toiminta ja oppimiseen vaikuttavien intressiryhmien toiminta suuntautuvat niin, että ne edistävät ihmisten oppimista elämän kaikissa vaiheissa ja kaikissa ympäristöissä.

Tarvittavat toimenpiteet komitea jäsensi kootun pääkohtaan.

Oppimisen perustavahvaksi

Jatkuva uusien asioiden oppiminen edellyttää ihmisiltä perustietoja ja -taitoja, joiden varaan uusi voidaan rakentaa. Komitea arvioi, että kaikilla aikuisilla ei ole tällaisia taitoja eikä niiden kehittämiseen ole myöskään lapsilla ja nuorilla aina riittäviä mahdollisuuksia. Komitea esittää varhaiskasvatukseen laajentamista ja kehittämistä tasaamaan lasten lähtökohtaeroja, koulujärjestelmän toimintatapojen muuttamista oppimismotivaatiota ja oppimistaitoja paremmin kehittäviksi sekä heikoimman koulutustason omaavien aikuisten perustietojen ja osaamisen kohottamista työelämään tulevien nuorten kanssa samalle eli toisen asteen koulutuksen tasolle.

Oppimismahdollisuuksien kirjo laajaksi

Jotta ihmiset voivat riittävästi varautua ja sopeutua työelämän ammattitaitovaatimusten ja yhteiskunnan toimintatapojen muutoksiin, on heillä oltava hyvin laajasti erilaisia mahdolli-

suuksia uusien asioiden oppimiseen. Nykyistä oppimismahdollisuuksien kirjoa komitea pitää riittämättömänä. Komitea esittää työssä oppimisen laajentamista, kansalaisjärjestöjen toiminnan kehittämistä oppimisympäristöinä, tieto- ja viestintätekniikan mahdollisuuksien nykyistä parempaa hyödyntämistä uudenlaisten oppimisympäristöjen luomisessa sekä ammatirakenteen muutoksen ja työmarkkinoiden tasapainon ylläpitämistä edelleen laajalla valtion tukemalla ammatillisella aikuiskoulutuksella.

Opitulle julkinen tunnustus

Komitean esitysten toteutuminen merkitsee muiden oppimisympäristöjen kuin oppilaitosten roolin vahvistumista. Komitea katsoo, että kansalaisilla on tällöin oltava käytössään yleinen järjestelmä, jossa he voivat osoittaa eri ympäristöissä hankitun osaamisensa ja saada siitä virallisen todistuksen.

Tietoa ja tukea oppimispolkujen rakentamiseen

Kun oppimismahdollisuudet eri ympäristöissä lisääntyvät ja monipuolistuvat, tulee entistä vaikeammaksi saada tarjonnasta kokonaiskuva. Yksilöllisten oppimispolkujen rakentamisessa tarvitaan myös entistä useammin asiantuntijoiden neuvoja. Komitea pitää nykyisiä tiedotus-, neuvonta- ja ohjauspalveluja riittämättöminä ja esittää niiden tuntuva kehittämistä.

Opettajien ja kouluttajien taidot ajantasaisiksi

Komitean esitykset asettavat oppilaitoksille, työpaikoille ja kansalaisjärjestöille uusia vaatimuksia. Komitea katsoo niiden toteutumisen edellyttävän opettajien ja muiden kouluttajien ammattitaidon kehittämistä. Komitea esittää useita näihin ryhmiin kohdistuvia toimenpiteitä.

Oppimisen edistämispolitiikka kattavaksi

Monipuolistuvat oppimisympäristöt ja niihin vaikuttavien viranomais- ja intressitahojen

moninaisuus aiheuttavat uutta koordinaatiotarvetta. Komitean mielestä oppimisen toteuttamiseen vaikuttavien eri hallinnonalojen ja intressitahojen on ryhdyttävä yhteisesti muotoilemaan ja toteuttamaan kattavaa oppimisen edistämispolitiikkaa.

Komitea esittää kaikkiaan 73 toimenpide-ehdotusta. Ne ovat hyvin eri tyyppisiä. Niissä esitetään muun muassa muutoksia lainsäädäntöön, valtion rahoituksen lisäämistä joillekin toiminta-alueille, muutoksia työehtosopimuksiin ja työnantajien rahoitusvelvoitteisiin, koulutuksen eräiden rahoitusjärjestelmien perusteiden uudelleenarviointia sekä oppimismahdollisuuksien sisältöjen, menetelmien ja organisointitapojen kehittämistä.

Komitea ei ole tehnyt täsmällisiä esityksiä eri toimenpiteiden rahoituksen järjestämisestä. Komitean mielestä se on oppimisen edistämispolitiikan vastuutahojen tehtävä sen jälkeen, kun mietinnöstä on käyty riittävä julkinen keskustelu. Komitea ei pidä rahoituskysymystä vain lisärahoituksen saamisen ongelmana. Se uskoo, että sen esittämien toimenpiteiden toteuttaminen lisää myös toiminnan tehokkuutta, mikä puolestaan antaisi mahdollisuuksia voimavarojen suuntaamiseen uudelleen.

Julkinen keskustelu mietinnöstä on vielä toistaiseksi ollut vähäistä. Laaja lausuntokierros ja mietinnön käsittely oppimiseen eri tavoin liittyvien yhteisöjen piirissä syksyn aikana sysänevät kuitenkin keskustelun käyntiin. Sen jälkeen näemme, onko mietintö komitean toivomalla tavalla uuden *oppimisen edistämispolitiikan* alku.